

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ГОРЛІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

«Затверджую»

Заступник директора з науково-педагогічної
та навчально-методичної роботи

Т. М. Марченко Т. М. Марченко

« _____ » _____ 2020 р.

ПРОГРАМА
комплексного екзамену
з теорії і практики навчання і виховання

ступінь освіти	бакалавр
галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
спеціальність	014 Середня освіта (Українська мова і література)
освітня програма	Середня освіта. Українська мова і література
форма навчання	заочна

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Горлівський інститут іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», кафедра педагогіки та методики викладання, кафедра української філології.

Програму комплексного екзамену з «Теорії і практики навчання і виховання» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти IV курсу заочної форми навчання спеціальності 014.01 Середня освіта. Українська мова і література) укладено відповідно до навчального плану, робочих програм навчальних дисциплін та освітньо-професійної програми, затверджених вченою радою Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Кокоріна Л. В. – кандидат педагогічних наук, доцент

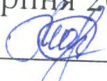
Муратова О. В. – кандидат історичних наук, доцент

Радіонова Т. М. – кандидат філологічних наук, доцент

Затверджено на засіданні кафедри педагогіки та методики викладання
Протокол № 1 від «28» серпня 2020 р.

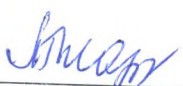
Завідувач кафедри _____ канд. пед. наук, доц. Кокоріна Л.В.

Затверджено на засіданні кафедри української філології
Протокол № 1 від «28» серпня 2020 р.

Завідувач кафедри _____ канд. філол. наук., доц. Радіонова Т.М.

Обговорено та рекомендовано Науково-методичною радою Горлівського інституту іноземних мов

Протокол № 1 від «29» серпня 2020 р.

Голова _____ проф. Т. М. Марченко

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
1. Вимоги до рівня та якості навчальних досягнень здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на комплексному екзамені.....	5
2. Структура комплексного екзамену.....	10
3. Зміст педагогічної підготовки.....	11
4. Зміст підготовки з методики навчання української мови.....	13
5. Зміст підготовки з методики навчання української літератури.....	14
6. Критерії оцінювання рівня та якості навчальних досягнень здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на комплексному екзамені.....	16
6.1. Оцінювання відповіді з педагогіки.....	16
6.2. Оцінювання відповіді з методики навчання української мови.....	18
6.3. Оцінювання відповіді з методики навчання української літератури.....	18
6.4. Підсумкова оцінка за комплексний екзамен.....	19
7. Зразок екзаменаційного білета.....	20
8. Рекомендована література для підготовки до комплексного екзамену...	21

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма комплексного екзамену призначена для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, які закінчують Горлівський інститут іноземних мов ДВНЗ ДДПУ за заочною формою навчання зі спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література).

Комплексний екзамен з «Теорії і практики навчання та виховання» має на меті визначення готовності випускників до здійснення професійних функцій учителя закладів загальної середньої освіти. У межах цього екзамену перевіряється й оцінюється науково-теоретична та практична підготовка майбутніх фахівців, а саме: сформованість комунікативних, конструктивно-планувальних, гностичних, дидактико-операційних та організаційних умінь, необхідних учителю української мови і літератури, педагогу-організатору в його професійній діяльності.

До складання комплексного екзамену з «Теорії і практики навчання та виховання» допускаються здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти IV курсу, які повністю виконали вимоги навчального плану, зокрема програм з навчальних дисциплін «Методика навчання української мови у закладах загальної середньої освіти», «Методика навчання української літератури у закладах загальної середньої освіти», «Валеологія та безпека життєдіяльності», «Історія педагогіки», «Педагогіка», «Методика виховної роботи та основи педагогічної майстерності».

Для проведення комплексного екзамену формується екзаменаційна комісія в складі голови та екзаменаторів комісії. Комісія створюється щорічно наказом директора і діє упродовж календарного року.

1. ВИМОГИ ДО РІВНЯ ТА ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ПЕШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА КОМПЛЕКСНОМУ ЕКЗАМЕНІ

Комплексний екзамен з «Теорії і практики навчання та виховання» носить комплексний характер і має на меті перевірку рівня знань, умінь і навичок здобувачів вищої освіти з педагогіки, методики навчання української мови і методики навчання української літератури, що є основою професійної компетентності вчителя-словесника.

Випускники факультету соціальної та мовної комунікації заочної форми навчання повинні вільно володіти професійними компетентностями, необхідними для роботи в закладах загальної середньої освіти. На комплексному екзамені випускники повинні продемонструвати володіння сукупністю сучасних наукових підходів щодо здійснення професійної діяльності вчителя української мови і літератури; знання різних галузей педагогіки і методики викладання української мови і літератури; вміння поєднувати їх з практикою, наводячи приклади з власного досвіду практичної педагогічної діяльності; вміння застосовувати теорію для пояснення явищ і феноменів, процесів педагогічної дійсності, сформованість аналітичного і синтетичного педагогічного та методичного мислення.

Випускники повинні володіти нормами педагогічного і міжособистісного спілкування, вміти правильно реалізовувати ці норми у різних видах навчальної і професійної діяльності.

Педагогіка

Випускники повинні **знати**:

- нормативну базу реалізації освітньої політики в Україні;
- сутність основних категорій педагогіки, їх історичну ретроспективу;
- історико-педагогічні витоки педагогічної науки;
- теоретико-методологічні основи педагогіки (закони, закономірності педагогічного процесу, принципи, правила педагогічної діяльності);
- методи науково-педагогічних досліджень;
- цілі і завдання педагогічного процесу; підходи до цілепокладання з позицій функцій навчання та компонентів соціального досвіду;
- методологічні основи теорії і практики навчання;
- основи формування змісту навчання, його основні компоненти та зв'язок між ними, умови передачі та засвоєння змісту навчання;
- методи навчання та їхні класифікації за різними ознаками, умови їх ефективного використання;
- форми навчання, їх ознаки та різновиди, основи доцільності вибору форми навчання;
- теоретико-методологічні основи теорії і практики виховання;

- цілі, задачі та зміст виховання та виховної роботи в сучасній школі;
- методи виховання та умови їх ефективного застосування;
- форми виховання та основи доцільності вибору форми виховання;
- сутність інноваційних педагогічних технологій та умови їх застосування у навчально-виховному процесі;
- умови готовності педагога до інноваційної педагогічної діяльності;
- особливості підготовки та проведення виховного заходу (колективної творчої справи);
- ознаки та етапи розвитку дитячого колективу, закони його розвитку, сутність та побудову системи перспективних ліній;
- вікові особливості дитини та правила їх врахування у навчально-виховному процесі;
- основи і сутність педагогічної майстерності, її складові частини та шляхи формування;
- теоретико-методологічні та методичні аспекти екологічної освіти;
- особливості, функції, бар'єри педагогічного спілкування;
- характеристики, функції, напрямки роботи класного керівника сучасної школи;
- сутність професійної позиції вчителя;
- основи методичної роботи в школі.

Випускники повинні уміти:

- пояснювати цілісність педагогічного процесу, характеризувати його складові;
- здійснювати комплексний педагогічний аналіз уроку, визначати його структуру, типи, види та ефективність;
- характеризувати особливості систем навчання у сучасній школі;
- визначати результати виховної роботи на основі критеріїв вихованості особистості;
- порівнювати форми організації навчання і виховання;
- застосовувати методи науково-педагогічних досліджень;
- користуватися нормативною базою реалізації освітньої політики в Україні;
- розрізняти і влучно користуватися понятійним апаратом педагогіки;
- характеризувати історико-педагогічні витоки педагогічної науки, а також її складові;
- визначати теоретико-методологічні основи педагогіки (закони, закономірності педагогічного процесу, принципи, правила педагогічної діяльності);
- формулювати цілі і завдання педагогічного процесу;
- характеризувати методологічні основи теорії і практики навчання;
- розкривати основи формування змісту навчання, його основні компоненти та зв'язок між ними, умови передачі та засвоєння змісту навчання;

- визначати методи навчання та їхні класифікації за різними ознаками, умови їх ефективного використання;
- обирати відповідні форми навчання;
- характеризувати теоретико-методологічні основи теорії і практики виховання;
- формулювати цілі, задачі та зміст виховання та виховної роботи в сучасній школі;
- розкривати сутність методів виховання та визначати умови їх ефективного застосування;
- розрізняти форми виховання та основи доцільності вибору форми виховання;
- визначати сутність інноваційних педагогічних технологій та умови їх застосування у навчально-виховному процесі;
- визначати умови готовності педагога до інноваційної педагогічної діяльності;
- характеризувати особливості підготовки та проведення виховного заходу (колективної творчої справи);
- використовувати ознаки та етапи розвитку дитячого колективу, закони його розвитку, сутність та побудову системи перспективних ліній в організації виховної роботи;
- визначати вікові особливості дитини та правила їх врахування у навчально-виховному процесі;
- характеризувати основи і сутність педагогічної майстерності, її складові частини та шляхи формування;
- визначати теоретико-методологічні та методичні аспекти екологічної освіти;
- характеризувати особливості, функції, бар'єри педагогічного спілкування;
- висвітлювати характеристики, функції, напрямки роботи класного керівника сучасної школи;
- розуміти сутність професійної позиції вчителя;
- узагальнювати основи методичної роботи в школі.

Відповідь студента-випускника з теоретичних аспектів педагогіки повинна підтвердити достатньо повне знання сучасного стану педагогічної науки і практики.

Відповідаючи на питання з теоретичних аспектів педагогіки, студент повинен повністю розкрити його зміст, показати своє вміння визначати, систематизувати та аналізувати відповідні педагогічні явища.

Методика навчання української мови

Випускники повинні знати:

- основні нормативні документи, на які спирається Концепція мовної освіти;
- зміст і структуру програми, шкільних підручників з української мови для загальноосвітніх шкіл;

- провідні тенденції сучасної мовної освіти, відображені у нормативних документах (Концепція мовної освіти, Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти);
- основні принципи, пріоритети, технології і напрями сучасного мовного навчання;
- традиційні та інноваційні методи, прийоми і засоби навчання;
- роль дидактичного матеріалу в реалізації функцій навчальних завдань на уроці української мови;
- технологію уроків української мови і особливості їх побудови у світлі сучасної лінгводидактики;
- основні принципи організації навчальної діяльності учнів на уроці української мови;
- особливості проведення різних робіт з розвитку зв'язного мовлення;
- види перевірки знань, умінь і навичок учнів з української мови;
- особливості планування навчального процесу з української мови.

Випускники повинні вміти:

- реалізувати навчальні, розвивальні і виховні цілі на кожному уроці;
- планувати навчальні дії, виконання яких привело б до досягнення навчальної мети;
- добирати ефективні методи і прийоми відповідно до типу уроку, його мети і завдань;
- цілеспрямовано використовувати уроки української мови для інтелектуального, мисленнєвого, емоційно-естетичного, мнемонічного розвитку учнів, їх пізнавальних здібностей і потреби в удосконаленні знань, умінь і навичок;
- вибудовувати способи дії (алгоритми), організувати підготовку учнів до творчих робіт;
- перевіряти та аналізувати учнівські роботи, організувати роботу над різними видами помилок;
- укладати конспекти уроків різних типів, у тому числі нетрадиційних;
- планувати і організувати позакласну роботу учнів з рідної мови;
- аналізувати і критично оцінювати як уроки колег-мовників, так і власні заняття.

Методика навчання української літератури

Випускники повинні знати:

- роль і місце української літератури як шкільного предмета в системі загальноосвітньої школи, освітньо-виховні завдання шкільного курсу літератури;

- місце методики викладання української літератури в системі підготовки вчителя-словесника;
- джерела розвитку методики викладання української літератури як науки та дисципліни у вищій школі, її зв'язок із суміжними дисциплінами;
- зміст і структуру шкільної програми з української літератури;
- сутність роботи учителя-словесника, компоненти професійної діяльності вчителя літератури, шляхи удосконалення педагогічної майстерності;
- особливості сприймання учнями художньої літератури відповідно до вікових особливостей;
- типологію уроків літератури, специфічні особливості кожного з них;
- особливості вивчення художніх творів з урахуванням їх родово-жанрової специфіки;
- науково обґрунтовані методи і прийоми викладання літератури в загальноосвітній школі;
- специфіку і методику проведення уроків розвитку усного і писемного мовлення учнів;
- роль і місце позакласної роботи з української літератури.

Випускники повинні **вміти**:

- орієнтуватися в наявній методичній літературі;
- виявляти розуміння вивченого теоретичного матеріалу;
- аналізувати художні твори з урахуванням вікових особливостей учнів і родово-жанрової специфіки художніх текстів;
- працювати з теоретико-літературними поняттями;
- доцільно обирати форми, методи і прийоми (у тому числі й інноваційні) організації навчання відповідно до теми, мети і значущості навчального матеріалу;
- методично грамотно підготувати й укласти план-конспект і розгорнутий конспект уроку;
- зробити самоаналіз й аналіз уроку літератури;
- організувати самостійну науково-дослідну, творчу роботу учнів загальноосвітніх навчальних закладів;
- організувати позакласну та позашкільну роботу з української літератури.

Відповідь здобувача вищої освіти на комплексному екзамені повинна підтвердити повноту його знань категорійно-понятійного апарату з методики навчання української мови і літератури, нових підходів до трактування окремих понять, розуміння їх сутності, а також знання фактів, термінології, структур, принципів, законів, закономірностей, методів, засобів навчання української мови і літератури.

Здобувач вищої освіти повинен також продемонструвати здатність аналізувати і будувати реальний навчально-виховний процес, показати знання педагогічних і психологічних явищ і процесів, діапазон володіння вміннями і навичками операційного рівня, методичну грамотність.

2. СТРУКТУРА КОМПЛЕКСНОГО ЕКЗАМЕНУ

Комплексний екзамен з «Теорії і практики навчання та виховання» передбачає відповідь здобувача вищої освіти на три теоретико-практичні питання екзаменаційного білета: перше – з педагогіки, друге – з методики навчання української мови, третє – з методики навчання української літератури.

Відповідаючи на питання з теоретичних аспектів педагогіки та методики навчання української мови або літератури здобувач вищої освіти повинен повністю розкрити його зміст, продемонструвати вміння визначати, систематизувати та аналізувати відповідні дидактико-методичні явища.

Перше завдання – теоретичне питання з педагогіки, відповідаючи на яке, здобувач вищої освіти повинен розкрити сутність певного педагогічного явища, феномену, процесу (з дисциплін «Валеологія та безпека життєдіяльності», «Історія педагогіки», «Педагогіка», «Соціальна педагогіка»); технологію підготовки виховного заходу за запропонованою тематикою (формулювання цілей заходу, обґрунтування вибору форми проведення відповідно до вікових особливостей, розкриття процесу підготовки заходу).

Друге завдання з методики навчання української мови складається з двох частин – теоретичної і практичної. У першій частині передбачено відповідь на питання стосовно теоретико-методичних основ навчання української мови. Друга частина спрямована на виконання завдання, пов'язаного з процесом навчання української мови, як-от: визначити мету уроку певного типу, сконструювати фрагмент уроку, запропонувати завдання до вправ тощо.

Третє завдання з методики навчання української літератури складається з двох частин – теоретичної і практичної. У першій частині передбачено відповідь на питання стосовно теоретико-методичних основ навчання української літератури. Друга частина спрямована на виконання завдання, пов'язаного з процесом навчання української літератури, як-от: сформулювати тему й мету уроку, сконструювати фрагмент уроку, укласти фрагмент календарно-тематичного плану, план роботи літературного гуртка, спланувати систему заходів до святкування Тижня української літератури, укласти тестові завдання для перевірки знань учнів, запропонувати ефективні шляхи аналізу конкретного твору, етапи роботи над творами різних родів і жанрів тощо.

3. ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Нормативно-правова база реалізації освітньої політики в Україні. Система освіти в Україні., її співвіднесення з системами освіти європейських країн.
2. Педагогіка, історія розвитку, її основні категорії та взаємозв'язок між ними. Наведіть приклади таких зв'язків.
3. Методологічні основи педагогіки. Схарактеризуйте методи науково-педагогічних досліджень. Наведіть приклади їхнього використання у дослідницькій діяльності здобувача вищої освіти.
4. Узагальніть принципи педагогічного процесу. Наведіть приклади їх реалізації в освітньому процесі на уроках з фахливих предметів та в позаурочній діяльності.
5. Розкрийте сутність дидактики як педагогічної теорії навчання, особливості становлення цієї галузі педагогічних знань, її практичну значущість.
6. Навчання як дидактична категорія. Схарактеризуйте зміст навчання, його основні компоненти та зв'язок між ними. Узагальніть сутність компетентнісного підходу в сучасній освітній парадигмі.
7. Нова українська школа: основні принципи, форми і методи навчання. Проаналізуйте ефективність такої освітньої реформи.
8. Документи, що визначають зміст освіти в сучасній школі: навчальні плани, програми, підручники. Вимоги до цих документів.
9. Методи навчання як дидактична категорія, класифікації методів навчання. Обґрунтуйте предметну зумовленість методів і прийомів навчання.
10. Основна та допоміжні організаційні форми навчання. Урок як основна організаційна форма навчання у сучасній школі. Типологія та види уроків. Нестандартні уроки
11. Видатні персоналії та їх внесок у розвиток педагогічної думки. Я. А. Коменський як засновник педагогічної теорії.
12. Видатні персоналії та їх внесок у розвиток педагогічної думки. Педагогічна система К. Д. Ушинського.
13. Видатні персоналії та їх внесок у розвиток педагогічної думки. Педагогічна теорія та практика А. С. Макаренка.
14. Видатні персоналії та їх внесок у розвиток педагогічної думки. Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського.
15. Теорія виховання. Обґрунтуйте правомірність існування таких понять як «виховання» і «виховна робота». Схарактеризуйте рушійні сили виховання.
16. Схарактеризуйте методи виховання, наведіть їх класифікації. Проаналізуйте доцільність або недоцільність методу покарання.
17. Узагальніть форми виховання, їх ознаки та різновиди. Надайте порівняльну характеристику таких організаційних форм виховання, як колективна творча справа та виховний захід.
18. Дайте визначення дитячого колективу, наведіть його ознаки та етапи розвитку. Поясніть систему перспективних ліній у роботі з колективом.
19. Класний керівник сучасної школи: характеристики, функції, напрямки роботи. Проаналізуйте ефективність роботи класного керівника в умовах сьогодення, наводячи приклади з власного досвіду.
20. Поясніть сутність педагогічної майстерності, схарактеризуйте її складові та шляхи формування. Особистість учителя як метод виховання: особистісні якості та професійні компетентності.

21. Інноваційні педагогічні технології. Узагальніть умови застосування інноваційних педагогічних технологій у навчально-виховному процесі та готовність педагога до інноваційної педагогічної діяльності (бар'єри в реалізації інновацій).

22. Поясніть сутність інклюзивної освіти. Порівняйте інтеграцію та інклюзію. Схарактеризуйте етапи розробки та реалізації індивідуального плану навчання дітей з особливими освітніми потребами.

23. Поясніть явище булінгу в сучасних школах. Проаналізуйте його передумови виникнення та шляхи подолання.

24. Професійна педагогічна компетентність учителя: необхідність чи не обов'язкова додаткова перевага. Підвищення кваліфікації учителів.

25. Парадигма неперервної освіти або освіти впродовж життя (life-long learning). Проаналізуйте соціальні передумови її виникнення. Розкрийте зміст сучасного підходу до вікової періодизації. Узагальніть найбільш уживані форми неперервної освіти.

4. ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Мета й основні принципи методики навчання української мови у ЗОШ.
2. Зміст і побудова курсу української мови у загальноосвітній школі.
3. Принципи побудови і методика використання шкільних підручників з української мови.
4. Методи і прийоми вивчення української мови. Метод бесіди.
5. Здійснення міжпредметних та внутрішньопредметних зв'язків на уроках української мови.
6. Особливості методики викладання української мови в школах з російською мовою навчання.
7. Питання типології уроків української мови.
8. Вимоги до сучасного уроку української мови.
9. Засоби навчання української мови.
10. Методика проведення диктанту.
11. Метод вправ на уроці української мови.
12. Проблемний підхід до навчання української мови.
13. Критерії оцінювання мовних знань, умінь і навичок учнів.
14. Слово вчителя як метод навчання.
15. Методика вивчення ділових паперів на уроках української мови.
16. Методика опрацювання газетного жанру на уроках української мови.
17. Методика проведення аудіювання.
18. Переказ як вид роботи з розвитку зв'язного мовлення учнів.
19. Методика навчання монологічного і діалогічного мовлення учнів.
20. Нестандартність на уроці української мови.
21. Суть особистісно зорієнтованого розвивального навчання.
22. Стилістичні вправи на уроках української мови.
23. Види творів з української мови; підготовка учнів до написання творів.
24. Основні принципи вивчення синтаксису і пунктуації в школі.
25. Інтерактивне навчання на уроках української мови.
26. Читання як вид мовленнєвої діяльності учнів.
27. Підсумкові контрольні роботи з української мови у випускних класах.
28. Позакласна робота з української мови.
29. Зміст мовного навчання у світлі профільної освіти.
30. Технологія тестової перевірки знань, умінь і навичок учнів з української мови; вимоги до тестів, методика їх застосування.

5. ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Зміст теоретичної підготовки

1. Мета й основні завдання методики викладання української літератури в закладах загальноосвітньої середньої освіти. Зв'язок методики викладання української літератури з іншими науками.
2. Літературна освіта як провідний напрям гуманізації навчання. Мета і завдання вивчення літератури в школі. Структура шкільного курсу літературної освіти. Міжпредметні зв'язки в процесі вивчення української літератури в школі.
3. Види контролю й критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з української літератури.
4. Принципи побудови програм з української літератури. Їх зміст і структура. Чинні програми з української літератури.
5. Діалогізм як принцип сучасного прочитання української літератури в школі.
6. Проблемне навчання на уроках української літератури. Шляхи створення проблемних ситуацій.
7. Учитель-словесник і його професійні якості. Шляхи підвищення педагогічної майстерності вчителя літератури. Планування роботи вчителя української літератури. Види планів. Їх призначення і структура. Технологія підготовки вчителя до уроку: проектування, моделювання.
8. Основні етапи роботи над текстом художнього твору в школі. Читання як психолого-педагогічна проблема. Організація та види читання. Формування читацької компетенції на уроках літератури.
9. Шляхи аналізу літературного твору в школі.
10. Методичні шляхи характеризувати героїв літературних творів. Багатоаспектність тлумачення художнього образу. Пообразний шлях аналізу художнього твору.
11. Сучасний урок української літератури, стандартні вимоги до його підготовки і проведення. Особливості його структурування як перебіг навчальних ситуацій. Особистісно-орієнтований підхід.
12. Особливості організації й проведення нестандартних уроків з української літератури. Переваги й недоліки.
13. Наочність на уроках української літератури.
14. Підготовка і проведення уроків літератури рідного краю.
15. Уроки позакласного читання. Особливості організації й проведення.
16. Вивчення біографії письменника як важливий фактор усвідомлення місця його творчості в літературному процесі. Різний ступінь повноти біографічного матеріалу. Основні принципи організації біографічного матеріалу на уроці.
17. Система роботи над теоретико-літературними поняттями у шкільному курсі літератури.
18. Вивчення мови художнього твору. Шляхи формування учнівського мовлення на уроках літератури.
19. Система письмових робіт з української літератури в 5–11 класах. Підготовка до написання твору з української літератури.
20. Методи і прийоми вивчення української літератури. Система методів і прийомів за М.І. Кудряшовим. Самостійна робота як шлях розвитку пізнавальної активності учнів.
21. Використання інноваційних методів і прийомів на уроках літератури в середній ланці загальноосвітньої школи.

22. Жанрова природа епічних творів. Специфіка шкільного аналізу епічного твору. Методи та прийоми роботи з епічними творами.
23. Жанрова природа ліричних творів. Специфіка шкільного аналізу ліричного твору. Методи та прийоми роботи з ліричними творами.
24. Жанрова природа драматичних творів. Специфіка шкільного аналізу драматичного твору. Методи та прийоми роботи з драматичними творами.
25. Місце фольклору в шкільних програмах. Методика шкільного вивчення різних фольклорних жанрів.
26. Позакласна робота з української літератури: значення і завдання. Форми організації й проведення.
27. Принципи побудови і зміст підручників з української літератури. Хрестоматії. Електронні підручники.
28. Технологія тестової перевірки знань, умінь і навичок учнів з української літератури. Вимоги до тестів, методика їх застосування.
29. Сучасні інформаційні технології та Інтернет-ресурси на уроках літератури. Методичне застосування учительських мультимедійних презентацій.
30. Місце кабінету літератури в роботі вчителя, вимоги до його оформлення.

Зміст практичної підготовки

Для виконання практичного завдання з методики навчання української літератури здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти повинні повторити й систематизувати знання з курсу методики навчання української літератури у закладах загальної середньої освіти, а також ознайомитися зі змістом художніх текстів, перелік яких подано нижче:

- Дімаров А. «Для чого людині серце».
- Довженко О. «Зачарована Десна».
- Карпенко-Карий І. «Сто тисяч».
- Коцюбинський М. «Дорогою ціною».
- Нечуй-Левицький І. «Запорожці».
- Олесь О. «Микита Кожум'яка».
- Тичина П. «Не бував ти у наших краях...».
- Українка Леся «Мрії», «Як дитиною бувало...», «Давня весна».
- Франко І. «Фарбований Лис», «Захар Беркут».
- Шевченко Т. «Заповіт», «Кавказ», «І виріс я на чужині...».

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ТА ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА КОМПЛЕКСНОМУ ЕКЗАМЕНІ

Оцінювання комплексного екзамену здійснюється на основі критеріїв, що застосовуються окремо до кожного з трьох питань екзаменаційного білета.

6.1. Оцінювання відповіді з педагогіки

Теорія та практика освіти

Студент одержує оцінку **відмінно (100)**, якщо він безпомилково:

- розкриває у повному обсязі зміст питання і впевнено відповідає на додаткові питання, демонструючи володіння сукупністю сучасних наукових підходів щодо здійснення професійної діяльності учителя;
- виявляє глибоке розуміння основних понять і категорій з комплексу педагогічних дисциплін, розкриває їх взаємозв'язок, виявляючи високий рівень сформованості педагогічного аналітичного і синтетичного мислення;
- демонструє цілісне бачення педагогічної теорії та практики, інтегруючи теоретичні знання різних галузей педагогіки;
- ілюструє теоретичні положення, педагогічні постулати прикладами з досвіду видатних педагогів минулого і сучасності та з власної практики; виявляючи високий рівень сформованості вміння поєднувати теоретичні знання з практикою та вміння застосовувати теорію для пояснення явищ і феноменів, процесів педагогічної дійсності;
- володіє нормами педагогічного і міжособистісного спілкування та їх реалізації: вміє вільно, логічно, аргументовано, чітко та стисло викладати сутність питання білету і додаткових питань, аргументуючи власну позицію і точку зору.

Студент одержує оцінку **відмінно (95)**, якщо він:

- розкриває у повному обсязі зміст питання і впевнено відповідає на додаткові питання, демонструючи володіння сукупністю сучасних наукових підходів щодо здійснення професійної діяльності учителя;
- виявляє глибоке розуміння основних понять і категорій з комплексу педагогічних дисциплін, розкриває їх взаємозв'язок, виявляючи високий рівень сформованості педагогічного аналітичного і синтетичного мислення;
- демонструє цілісне бачення педагогічної теорії та практики, інтегруючи теоретичні знання різних галузей педагогіки;
- ілюструє теоретичні положення, педагогічні постулати прикладами з досвіду видатних педагогів минулого і сучасності та з власної практики; виявляючи високий рівень сформованості вміння поєднувати теоретичні знання з практикою та вміння застосовувати теорію для пояснення явищ і феноменів, процесів педагогічної дійсності;
- володіє нормами педагогічного і міжособистісного спілкування та їх реалізації: вміє вільно, логічно, аргументовано, чітко та стисло викладати сутність питання білету і додаткових питань, аргументуючи власну позицію і точку зору, але при цьому робить незначні помилки, які сам і виправляє.

Студент одержує оцінку **добре (90)**, якщо він:

- розкриває у повному обсязі зміст питання і впевнено відповідає на додаткові питання, демонструючи володіння сукупністю сучасних наукових підходів щодо здійснення професійної діяльності учителя;
- виявляє глибоке розуміння основних понять і категорій з комплексу педагогічних дисциплін, розкриває їх взаємозв'язок, виявляючи високий рівень сформованості педагогічного аналітичного і синтетичного мислення;
- демонструє цілісне бачення педагогічної теорії та практики, інтегруючи теоретичні знання різних галузей педагогіки;

- ілюструє теоретичні положення, педагогічні постулати прикладами з досвіду видатних педагогів минулого і сучасності та з власної практики; виявляючи високий рівень сформованості вміння поєднувати теоретичні знання з практикою та вміння застосовувати теорію для пояснення явищ і феноменів, процесів педагогічної дійсності;
- в цілому володіє нормами педагогічного і міжособистісного спілкування та їх реалізації: вміє вільно, логічно, аргументовано, чітко та стисло викладати сутність питання білету і додаткових питань, аргументуючи власну позицію і точку зору, але при цьому робить незначні помилки, які сам і виправляє.

Студент одержує оцінку **добре (85)**, якщо він:

- розкриває у повному обсязі зміст питання і дещо невпевнено відповідає на додаткові питання, демонструючи володіння сукупністю сучасних наукових підходів щодо здійснення професійної діяльності учителя;
- виявляє глибоке розуміння основних понять і категорій з комплексу педагогічних дисциплін, розкриває їх взаємозв'язок, виявляючи високий рівень сформованості педагогічного аналітичного і синтетичного мислення;
- демонструє цілісне бачення педагогічної теорії та практики, інтегруючи теоретичні знання різних галузей педагогіки;
- ілюструє теоретичні положення, педагогічні постулати прикладами з досвіду видатних педагогів минулого і сучасності та з власної практики; виявляючи високий рівень сформованості вміння поєднувати теоретичні знання з практикою та вміння застосовувати теорію для пояснення явищ і феноменів, процесів педагогічної дійсності;
- в цілому володіє нормами педагогічного і міжособистісного спілкування та їх реалізації: вміє вільно, логічно, аргументовано, чітко та стисло викладати сутність питання білету і додаткових питань, аргументуючи власну позицію і точку зору, але при цьому робить незначні помилки, які сам і виправляє.

Студент одержує оцінку **добре (80)**, якщо він:

- розкриває у повному обсязі зміст питання і дещо невпевнено відповідає на додаткові питання, демонструючи володіння сукупністю сучасних наукових підходів щодо здійснення професійної діяльності учителя;
- виявляє глибоке розуміння основних понять і категорій з комплексу педагогічних дисциплін, розкриває їх взаємозв'язок, виявляючи достатній рівень сформованості педагогічного аналітичного і синтетичного мислення;
- демонструє цілісне бачення педагогічної теорії та практики, інтегруючи теоретичні знання різних галузей педагогіки;
- ілюструє теоретичні положення, педагогічні постулати прикладами з досвіду видатних педагогів минулого і сучасності та з власної практики; виявляючи високий рівень сформованості вміння поєднувати теоретичні знання з практикою та вміння застосовувати теорію для пояснення явищ і феноменів, процесів педагогічної дійсності;
- в цілому володіє нормами педагогічного і міжособистісного спілкування та їх реалізації: вміє вільно, логічно, аргументовано, чітко та стисло викладати сутність

питання білету і додаткових питань, аргументуючи власну позицію і точку зору, але при цьому робить незначні помилки, які сам і виправляє.

Студент одержує оцінку **добре (75)**, якщо він:

- розкриває у повному обсязі зміст питання і дещо невпевнено відповідає на додаткові питання, демонструючи володіння сукупністю сучасних наукових підходів щодо здійснення професійної діяльності учителя;
- виявляє глибоке розуміння основних понять і категорій з комплексу педагогічних дисциплін, розкриває їх взаємозв'язок, виявляючи достатній рівень сформованості педагогічного аналітичного і синтетичного мислення;
- демонструє цілісне бачення педагогічної теорії та практики, інтегруючи теоретичні знання різних галузей педагогіки;
- ілюструє теоретичні положення, педагогічні постулати прикладами з досвіду видатних педагогів минулого і сучасності та з власної практики; виявляючи достатній рівень сформованості вміння поєднувати теоретичні знання з практикою та вміння застосовувати теорію для пояснення явищ і феноменів, процесів педагогічної дійсності;
- в цілому володіє нормами педагогічного і міжособистісного спілкування та їх реалізації: вміє вільно, логічно, аргументовано, чітко та стисло викладати сутність питання білету і додаткових питань, аргументуючи власну позицію і точку зору, але при цьому робить незначні помилки, які сам і виправляє.

Студент одержує оцінку **задовільно (70)**, якщо він

- розкриває не у повному обсязі зміст питання і дещо невпевнено відповідає на додаткові питання, демонструючи володіння сукупністю сучасних наукових підходів щодо здійснення професійної діяльності учителя;
- виявляє глибоке розуміння основних понять і категорій з комплексу педагогічних дисциплін, розкриває їх взаємозв'язок, виявляючи достатній рівень сформованості педагогічного аналітичного і синтетичного мислення;
- демонструє цілісне бачення педагогічної теорії та практики, інтегруючи теоретичні знання різних галузей педагогіки;
- ілюструє теоретичні положення, педагогічні постулати прикладами з досвіду видатних педагогів минулого і сучасності та з власної практики; виявляючи достатній рівень сформованості вміння поєднувати теоретичні знання з практикою та вміння застосовувати теорію для пояснення явищ і феноменів, процесів педагогічної дійсності;
- в цілому володіє нормами педагогічного і міжособистісного спілкування та їх реалізації: вміє вільно, логічно, аргументовано, чітко та стисло викладати сутність питання білету і додаткових питань, аргументуючи власну позицію і точку зору, але при цьому робить незначні помилки, які сам і виправляє.

Студент одержує оцінку **задовільно (65)**, якщо він

- розкриває не у повному обсязі зміст питання і невпевнено відповідає на додаткові питання, демонструючи володіння сукупністю сучасних наукових підходів щодо здійснення професійної діяльності учителя;

- виявляє неглибоке розуміння основних понять і категорій з комплексу педагогічних дисциплін, розкриває їх взаємозв'язок, виявляючи достатній рівень сформованості педагогічного аналітичного і синтетичного мислення;
- демонструє цілісне бачення педагогічної теорії та практики, інтегруючи теоретичні знання різних галузей педагогіки;
- ілюструє теоретичні положення, педагогічні постулати прикладами з досвіду видатних педагогів минулого і сучасності та з власної практики; виявляючи достатній рівень сформованості вміння поєднувати теоретичні знання з практикою та вміння застосовувати теорію для пояснення явищ і феноменів, процесів педагогічної дійсності;
- в цілому володіє нормами педагогічного і міжособистісного спілкування та їх реалізації: вміє вільно, логічно, аргументовано, чітко та стисло викладати сутність питання білету і додаткових питань, аргументуючи власну позицію і точку зору, але при цьому робить незначні помилки, які сам і виправляє.

Студент одержує оцінку **задовільно (60)**, якщо він

- розкриває не у повному обсязі зміст питання і невпевнено відповідає на додаткові питання, демонструючи володіння сукупністю сучасних наукових підходів щодо здійснення професійної діяльності учителя;
- виявляє неглибоке розуміння основних понять і категорій з комплексу педагогічних дисциплін, розкриває їх взаємозв'язок, виявляючи низький рівень сформованості педагогічного аналітичного і синтетичного мислення;
- демонструє цілісне бачення педагогічної теорії та практики, інтегруючи теоретичні знання різних галузей педагогіки;
- ілюструє теоретичні положення, педагогічні постулати прикладами з досвіду видатних педагогів минулого і сучасності та з власної практики; виявляючи достатній рівень сформованості вміння поєднувати теоретичні знання з практикою та вміння застосовувати теорію для пояснення явищ і феноменів, процесів педагогічної дійсності;
- в цілому володіє нормами педагогічного і міжособистісного спілкування та їх реалізації: вміє вільно, логічно, аргументовано, чітко та стисло викладати сутність питання білету і додаткових питань, аргументуючи власну позицію і точку зору, але при цьому робить незначні помилки, які сам і виправляє.

6.2. Оцінювання відповіді з методики навчання української мови

Оцінка «**відмінно**» ставиться, якщо здобувач вищої освіти виявляє такі знання та вміння: виявляє з дисципліни глибокі теоретичні знання і міцні уміння та навички визначати тип, мету уроку, укладати конспекти уроків (повні, розгорнені з додатками у вигляді дидактичного роздаткового матеріалу, власноруч виготовленою наочністю тощо), орієнтується у формах, методах і принципах викладання української мови в середніх класах, доречно застосовує новітні технології, самостійно укладає завдання відповідно до принципів особистісно-орієнтованого навчання, вміє аргументувати власну думку.

Оцінка «**добре**» ставиться, якщо здобувач вищої освіти виявляє такі знання та вміння: має достатньо повні знання, уміння та навички підготовки до уроків різних

типів, доречно застосовує відповідні методи і прийоми навчання у стандартних ситуаціях, але допускає незначні помилки теоретичного чи практичного характеру (пропонує однотипні завдання, сплутує завдання пропедевтичного і тренувального характеру тощо).

У відповіді можливі 2–3 неточності у використанні спеціальної термінології, несуттєві помилки у викладі матеріалу, які не впливають на її змістовність і термінологічну коректність на конкретний зміст.

Оцінка **«задовільно»** ставиться, якщо здобувач вищої освіти в основному орієнтується в сучасних технологіях навчання української мови, здатен використовувати під час відповіді допоміжні матеріали, але не виявляє щодо них критичного мислення, не вміє аналізувати власну і чужу діяльність у визначенні мети уроку і доборі відповідних методів і прийомів навчання.

У відповіді можливі 2–3 неточності у використанні спеціальної термінології, помилки у викладі матеріалу, які впливають на її змістовність і термінологічну коректність.

Оцінка **«незадовільно»** ставиться, якщо здобувач вищої освіти виявляє незнання більшої частини навчального матеріалу, допускає помилки у формулюванні визначень, непослідовно і невпевнено викладає матеріал; не знає вимог до укладання конспектів уроків, оцінювання навчальних досягнень учнів.

У відповіді наявні грубі помилки у використанні спеціальної термінології, суттєві помилки у викладі матеріалу, які впливають на її змістовність і термінологічну коректність.

6.3. Оцінювання відповіді з методики навчання української літератури

Оцінка «**відмінно**» ставиться, якщо здобувач вищої освіти виявляє такі знання та вміння: виявляє з дисципліни глибокі теоретичні знання і міцні уміння та навички визначати тип, мету уроку, укладати конспекти уроків (повні, розгорнені з додатками у вигляді дидактичного роздаткового матеріалу, власноруч виготовленою наочністю тощо), орієнтується у формах, методах і принципах викладання української літератури в середніх класах, доречно застосовує новітні технології, самостійно укладає завдання відповідно до принципів особистісно-орієнтованого навчання, уміє аргументувати власну думку.

Оцінка «**добре**» ставиться, якщо здобувач вищої освіти виявляє такі знання та вміння: має достатньо повні знання, уміння та навички підготовки до уроків різних типів, доречно застосовує відповідні методи і прийоми навчання у стандартних ситуаціях, але допускає незначні помилки теоретичного чи практичного характеру (пропонує однотипні завдання, сплутує завдання пропедевтичного і тренувального характеру тощо).

У відповіді можливі 2–3 несуттєві помилки або неточності у використанні спеціальної термінології, несуттєві помилки у викладі матеріалу, які не впливають на її змістовність і термінологічну коректність.

Оцінка «**задовільно**» ставиться, якщо здобувач вищої освіти в основному орієнтується в сучасних технологіях навчання української літератури в середніх класах, здатен використовувати під час відповіді допоміжні матеріали, але не виявляє щодо них критичного мислення, не вміє аналізувати власну і чужу діяльність у визначенні мети уроку і доборі відповідних методів і прийомів навчання.

У відповіді можливі 2–3 помилки або неточності у викладі матеріалу, які впливають на зміст питання, але докорінно не змінюють його.

Оцінка «**незадовільно**» ставиться, якщо здобувач вищої освіти виявляє незнання більшої частини навчального матеріалу, допускає помилки у формулюванні визначень, непослідовно і невпевнено викладає матеріал; не знає вимог до складання конспектів уроків, оцінювання навчальних досягнень учнів, не відвідував заняття і не опрацював пропущений матеріал самостійно; студент відмовляється відповідати на питання білета.

У відповіді наявні грубі помилки у використанні спеціальної термінології, суттєві помилки у викладі матеріалу, які суттєво впливають на зміст питання і докорінно змінюють його.

6.4. Підсумкова оцінка за комплексний екзамен

Під час виставлення підсумкової оцінки за комплексний екзамен голова та члени екзаменаційної комісії здійснюють комплексне оцінювання здобувачів вищої освіти. При цьому складниками підсумкового балу є оцінка з трьох дисциплін, помножена на відповідний коефіцієнт (педагогіка – 0,4; методика навчання

української мови – 0,3; методика навчання української літератури – 0,3). Отримані й помножені на відповідні коефіцієнти здобувачем вищої освіти оцінки сумуються та визначається середнє арифметичне, що й є загальною підсумковою оцінкою на комплексному екзамені.

Рішення екзаменаційної комісії про оцінку знань та професійних умінь, продемонстрованих випускниками при складанні комплексного екзамену приймається на її закритому засіданні.

7. ЗРАЗОК ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА

Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»

Горлівський інститут іноземних мов

Факультет соціальної та мовної комунікації

Освітній рівень	бакалавр
Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність	014.01 Середня освіта (Українська мова і література)
Форма навчання	заочна

КОМПЛЕКСНИЙ ЕКЗАМЕН

з «Теорії і практики навчання і виховання»

1. Нормативно-правова база реалізації освітньої політики в Україні. Система освіти України. Поясніть актуальність тематики виховного заходу для 9 класу «Жити – значить спілкуватися», сформулюйте цілі виховного заходу, обґрунтуйте вибір форми проведення означеного заходу, розкрийте сутність підготовчої роботи та орієнтовну технологію проведення (етапи) виховного заходу.
2. Мета й основні принципи методики викладання української мови у ЗОШ. Визначте мету вступного уроку української мови у 9 кл. «Розвиток української мови».
3. Технологія тестової перевірки знань, умінь і навичок учнів з української літератури. Вимоги до тестів, методика їх застосування. Укладіть тестові завдання для перевірки знань учнів 10 кл. з теми: «Розвиток української драматургії й театру в другій половині XIX століття. Театр «корифеїв»».

Затверджено на засіданні кафедри педагогіки та психології

Протокол № 2 від 4 вересня 2019 р.

завідувач кафедри

Екзаменатор

к. пед. н., доц. Кокоріна Л. В.

доц. Кокоріна Л. В.

Затверджено на засіданні кафедри української філології

Протокол № 2 від 4 вересня 2019 р.

Завідувач кафедри

Екзаменатори

к. філол. н., доц. Радіонова Т. М.

доц. Радіонова Т. М.

доц. Муратова О. В.

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО КОМПЛЕКСНОГО ЕКЗАМЕНУ

Педагогіка

Основа:

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навч. посіб. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 134 с.
2. Василькова Ю. В. Социальная педагогика: Курс лекцій : учеб. пособие [для студ. пед. вузов и колледжей] / Ю. В. Василькова, Т. А. Василькова. – М. : Изд. центр «Академия», 1999. – 440 с.
3. Вища освіта в Україні: навч. посіб. / [В. Г. Кремень, С. М. Ніколаєнко, М. Ф. Степко та ін.]; за ред. В. Г. Кременя. – К. : Знання, 2005. – 327 с.
4. Волкова Н. П. Педагогіка: посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Н. П. Волкова. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 576 с.
5. Глазиріна В. М. Педагогіка сучасної школи : навч. посіб. [для студ. педагог. ВНЗ] / Валентина Миколаївна Глазиріна. – Донецьк : Норд-Прес, 2006. – 193 с.
6. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004.
7. Євтух М. Б. Соціальна педагогіка : підруч. / М. Б. Євтух, О. П. Сердюк. – К. : МАУП, 2003. – 232 с.
8. Закон України «Про загальну середню освіту» // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1999. – № 15 (серпень). – С. 6-31.
9. Закон України «Про освіту». – К. : Генеза, 1996.
10. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України. 28 червня 1996 р. – К. : Преса Україна, 1997. – 80 с.
11. Концепція національного виховання особистості в умовах розвитку української державності // Громадянин. Держава. Громадянське виховання : антологія / упоряд. М. П. Рагозін, О. В. Сухомлинська. – Донецьк : Донбас, 2001. – С. 252-261.
12. Національна доктрина розвитку освіти. Затверджена указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002. – 16 с. // Освіта України. – 2001. – 24 квіт. – 1 трав.
13. Національна програма патріотичного виховання громадян, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15.09.1999 // Офіційний Вісник України. – 1999. – № 37. – С. 18-69.
14. Освітні технології / За ред. О. М. Пехоти. – К. : А.К.С., 2002.
15. Основи екології : підруч. / О. І Федоренко., О. І. Бондар, А. В. Кудім – К. : Знання, 2006. – 543 с.
16. Педагогічна майстерність: підруч. / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.]; за ред. І. А. Зязюна – [2-е вид., доп. і перероб.]. – К. : Вища шк., 2004. – 422 с.
17. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Піроженко. – К.: А.С.К., 2005. – 192 с.

18. Слепухов М. І. Наукові основи педагогічної теорії та практики : навч. посіб. / Микола Іванович Слепухов. – [2-е вид., випр. і доп.]. – Горлівка : Вид-во ГДПШМ, 2010. – 236 с.
19. Соціальна педагогіка : підруч. / За ред. проф. А. Й. Капської. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 488 с.
20. Українська педагогіка в персоналіях: у 2 кн.: навч. посіб. / за ред. О. В. Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – Кн. 1. – 2005. – 624 с. Кн. 2. – 2005. – 552 с.
21. Фіцула М. М. Педагогіка / М. М. Фіцула. – К., 2002. – 528 с.
22. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посіб. / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2003. – 560с.

Додатковаа:

1. Белкин А. С. Ситуация успеха. Как ее создать / А. С. Белкин. – М. : Просвещение, 1991.
2. Белявцева Т. Застосування методу проектів при формуванні пізнавальної активності учнів / Т. Белявцева, Т. Лобас // Відкритий урок. – 2004. – № 5-6. – С. 24-25.
3. Використання інтерактивних методів та мультимедійних засобів у підготовці педагога: зб. наук. пр. – Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2003. – С. 17-19.
4. Волконський С. Шкільні інновації – освітні концепції та педагогічні технології / С. Волконский / Відкритий урок – 2004. – № 19-20. – С. 59-67 (ТРВЗ).
5. Дендеренко О. О. Проблемне навчання як освітня технологія / О. О. Дендренко, В. Д. Шарко // Відкритий урок. – 2002. – №2. – С. 13-14.
6. Дусавицький О. Система розвивального навчання в дзеркалі шкільної практики / О. Дусавицький // Сучасні педагогічні технології / Упоряд. І. Рожнятовська, В. Зоц. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2004. – Ч. І. – С. 85-95. (Бібліотека „Шкільного світу”)
7. Зимняя И. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5.
8. Кукушин В. С. Современные педагогические технологии / В. С. Кукушин. – Ростов н/Д.: Феникс, 2003.
9. Кульчицька О. І. Обдарованість: природа і суть / О. І. Кульчицька // Обдарована дитина. – 2007. – № 1. – С. 17-24.
10. Марганець А. М. Нові педагогічні технології: інтерактивне навчання / А. М. Марганець // Відкритий урок. – 2003. – № 7-8. – С. 28-31.
11. Оганесян Н. Т. Методы активного социально-психологического обучения: тренинги, дискуссии, игры / Н. Т. Оганесян. – М.: Изд-во «Ось-89», 2002.
12. Педагогічні технологи: теорія та практика. Курс лекцій: навч. посіб. / За ред проф. М. В. Гриньової. – Полтава : АСМ, 2004. – С. 111-141.
13. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посіб. / За ред. І. А. Зязюна, Р. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2003. – С. 47-50.
14. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології / І. П. Підласий. – К. : Видавничий дім „Слово”, 2004.
15. Подмазін С. І. Технологія особистісно орієнтованого уроку / С. І. Подмазін // Сучасні шкільні технології / Упоряд. І. Рожнятовська, В. Зоц. – К., 2004. – Ч. І – С 64-69.

16. Пометун О. Інтерактивне навчання як сукупність технологій / О. Пометун, Л. Пироженко // Інтерактивні технології навчання // Відкритий урок. – 2003. – № 3-4. – С. 19-31.
17. Сейко Н. А. Соціальна педагогіка: метод. посіб. – Житомир : ЖДУ, 2002. – 260 с.
18. Учнівське самоврядування в умовах сучасності: практичний poradnik / автори-упоряд.: Ліана Качинська, Василь Кашевський. – Рівне, 2001. – 142 с.
19. Хуторской А. В. Практикум по дидактике и современным методикам обучения / А. В. Хуторской. – СПб. : Питер, 2004.

Методика навчання української мови

Основна:

1. Методика навчання рідної мови в середніх освітніх закладах / за ред. М. І. Пентилюк. – К. : Ленвіт, 2004. – 400 с.
2. Пентилюк М. І. Методика навчання української мови у таблицях і схемах : навч. посібник / М. І. Пентилюк, Т. Г. Окуневич. – К. : Ленвіт, 2006. – 134 с.
3. Методика навчання української мови в ДВНЗ та середніх освітніх закладах. Кредитно-модульний курс : навч.-метод. посібник / [О. І. Потапенко та ін.] – К. : Міленіум, 2006. – 332 с.
4. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навч. посіб. / О. М. Пехота, В. Д. Будає, А. М. Старєва та ін. / За ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. – К. : Вид-во А.С.К., 2003. – 240 с.
5. Плиско К. М. Принципи, методи і форми навчання української мови / К. М. Плиско. – Харків : Основа, 1995. – 240 с.
6. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : А.С.К., 2005. – 192 с.
7. Практикум з методики навчання української мови / [М. І. Пентилюк та ін.] – К. : Ленвіт, 2003. – 302 с.
8. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : монографія / О. М. Семенов. – Суми : ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. – 404 с.

Додаткова література:

1. Плиско К. М. Принципи, методи і форми навчання української мови / К. М. Плиско. – Харків : Основа, 1995. – 240 с.
2. Потапенко О. І. Гурткова робота з української мови в 4-8 класах / О. І. Потапенко. – К. : Рад. школа, 1989. – 109 с.
3. Скуратівський Л. В. Пізнавальні завдання з української мови / Л. В. Скуратівський. – К. : Рад. школа, 1987. – 142 с.
4. Стріха А. Д. Цікава грамати́ка / А. Д. Стріха. – К. : Рад. школа, 1991. – 108 с.
5. Федоренко В. Лінгвістична ігротека / В. Федоренко // Українська мова і література. – 2003. – №41–43. – С.3–88; №2. – С.3–47.
6. Христіанінова Р. О. Просте речення в шкільному курсі української мови / Р. О. Христіанінова. – К. : Рад. школа, 1991. – 156 с.

7. Шевцова Л. Ситуативні завдання як ефективний засіб розвитку зв'язного мовлення учнів / Л. Шевцова // Українська мова і література в школі. – 2001. – № 2. – С. 11–17.
8. Шкурятяна Н. Г. Методика вивчення орфографії / Н. Г. Шкурятяна. – К. : Рад. школа, 1985. – 129 с.
9. Яворська С. Вивчення словотвору в п'ятому класі / С. Яворська // Українська мова і література в школі. – 2000. – № 1. – С. 61–63.
10. Якименко Н. Розвиток зв'язного мовлення учнів / Н. Якименко // Українська мова та література. – 2004. – № 5. – С. 12–15.

Методика навчання української літератури

Основна:

1. Богданова О. Ю. и др. Методика преподавания литературы : учебн. для студ. пед. вузов / О. Ю. Богданова, С. А. Леонов, В. Ф. Чертов. – 2-е изд., стер. – М. : Изд. центр «Academia», 2002. – 400 с.
2. Куцевол О. М. Методика викладання української літератури (креативно-інноваційна стратегія) : навчальний посібник / О. М. Куцевол. – К. : Освіта України, 2009. – 464 с.
3. Методика викладання української літератури : навчально-методичний посібник (для студентів факультету слов'янських та германських мов) / Укл. Муратова О. В., Спотар О. Ю. – Горлівк а: Вид-во «Ліхтар», 2011. – 304 с.
4. Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах : підручник для студентів-філологів / Л. Ф. Мірошніченко. – К. : Ленвіт, 2000. – 240 с.
5. Наукові основи методики літератури : навч.-метод. посібник / За ред. проф. Н. Й. Волошиної. – К. : Ленвіт, 2002. – 344 с.
6. Неділько В. Я. Методика викладання української літератури в середній школі / В. Я. Неділько. – К. : Вища школа, 1978. – 248 с.
7. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах : навч. посібник для студентів вищих закладів освіти / Є. А. Пасічник. – К. : Ленвіт, 2000. – 384 с.
8. Пультер С. О. Методика викладання української літератури в середній школі / С. О. Пультер, А. М. Лісовський. – Житомир : Полісся, 2000. – 163 с.
9. Ситченко А. Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітній школі : навчальний посібник для студентів-філологів / А. Л. Ситченко – К. : Ленвіт, 2011 р. – 300 с.
10. Степанишин Б. І. Викладання української літератури в школі / Б. І. Степанишин. – К. : РВЦ «Проза», 1995. – 254 с.
11. Токмань Г. Методика викладання української літератури в старшій школі : екзистенціально-діалогічна концепція / Г. Токмань. – К. : Міленіум, 2002. – 318 с.

Додаткова:

1. Бандура О. М. Міжпредметні зв'язки в процесі вивчення української літератури / О. М. Бандура. – К. : Рад. школа, 1984. – 166 с.
2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтований підхід : науково-практичні засади // Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. – Кн.2. – К. : Либідь, 2003. – 344 с.

3. Білоус П. В. Психологія літературної творчості : книга для вчителів та учнів / П. В. Білоус. – Житомир, 2004. – 96 с.
4. Бугайко Т. Ф. Українська література в середній школі : курс методики / Т. Ф. Бугайко, Ф. Ф. Бугайко. – К. : Рад. школа, 1962. – 391 с.
5. Ващенко Г. Загальні методи навчання : підручник для педагогів / Г. Ващенко. – К. : Українська видавнича спілка, 1997. – 441 с.
6. Волошина Н. Й. Естетичне виховання учнів у процесі вивчення літератури / Н. Й. Волошина. – К. : Рад. школа, 1985. – 102 с.
7. Горальски А. Правила тренінгу творчості. Методичний посібник : пер. з пол. О. Гірного, І. Корнієнка / А. Горальски. – Л. : ВНТЛ, 1998. – 52 с.
8. Градовський А. В. Компаративний аналіз у системі шкільного курсу літератури : методологія та методика / А. В. Градовський. – Черкаси : Брама, вид. Вовчок О.Ю., 2003. – 292 с.
9. Мовчан Р. В., Левчик Н. В., Камінчук О. А., Бондар М. П. та ін. Українська література. 5–11 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів / Кер. проекту М. Г. Жулинський; за заг. ред. Р.В. Мовчан. – К.-Ірпінь : Перун, 2005.
10. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : А.С.К., 2005. – 192 с.
11. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості : навч. посібник / В. В. Рибалка. – К. : ІЗМН, 1996. – 236 с.
12. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : монографія / О. М. Семенов. – Суми : ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. – 404 с.

Інформаційні ресурси:

<http://www.twirpx.com/files/pedagogics/methodics/literature/foreign/>

http://ridnamova.ck.ua/index.php?option=com_content&view=section&id=2&Itemid=6

конспекти уроків з української літератури

<http://www.ukr-in-school.edu-ua.net> журнал «Українська мова і література в школі»

<http://ukrmetod.at.ua/> сайт вчителів української мови і літератури

http://uchitelnica.at.ua/publ/ukrajinska_literatura/davnja_ukrajinska_literatura/quot_spochatku_bulo_slovo_i_slovo_bulo_bog_quot/64-1-0-186 на допомогу вчителю української літератури

<http://svichado.com.ua/node/109> на допомогу вчителю літератури

http://yrok.at.ua/load/naochni_posibniki/ukrajinska_mova/prezentacija_do_uroku_ukrajinskoji_literaturi_quot_ivan_franko_quot/17-1-0-571 на допомогу вчителю (презентації до уроків)

http://nico-ukr.at.ua/news/na_dopomogu_vchiteljam_ukrajinskoji_literaturi/2012-06-19-57

- на допомогу вчителям української літератури

<http://mirvol.at.ua/publ/57-1-0-566> мій краший урок з української літератури

www.ped-pressa.kiev.ua сайт журналу «Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах»

